

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора філософських наук, професора Гаврилюк
Тетяни Вікторівни на дисертацію Лапутько Анни Валеріївни
«Антропологічні основи християнської біоетики» на здобуття наукового
ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.11 -
релігієзнавство**

Проблема людини є вічною проблемою філософії і, одночасно, однією із важливих проблем християнства, хоча, власне, тут вона ніколи не була ключовою. Філософське та християнське розуміння людини мають спільний та відмінний зміст. У філософії людина більшою мірою розкривається у її цілісності, самодостатності, як певний вид живого на планеті Земля у взаємодії здобутків різних наук, зокрема біології, фізіології, психології, соціології тощо. У релігіях людина завжди є похідним від надприродного в цілому, а у християнстві від ідеї Бога, який є її творцем, з одного боку, а з іншого, складовою її природи. Означені підходи еkleктично поєднуються та уживаються в сучасній суспільній свідомості, але їхня відмінність значно загострюється в контексті розвитку біоетики.

В контексті включення здобутків біоетики в закони економічного буття, в цій сфері людина ризикує перетворитися на один із видів товару, оскільки тут губиться її унікальність, цінність її особистості. Протистояти таким негативним тенденціям і покликана християнська біоетика, в якій наголошується «на абсолютній гідності особистості від її зачаття до смерті», християнська біоетика «розширено тлумачить право на життя та має власні уявлення про межі дозволеного втручання медицини у тілесну складову суб'єктивності». Відтак, людина, в її цілісності, гідності та цінності є предметом біоетики, як у її науковому, так і християнському контекстах.

Заявлена в дисертації мета – релігієзнавче вивчення антропологічних основ християнської біоетики, творчо досліджується автором шляхом вдалої методології та широкого спектру досліджуваної літератури, що дозволило автору сформулювати низку положень новизни, які і виносяться на захист.

Аналіз тексту автореферату та дисертації Лапутько Анни Валеріївни дозволяє стверджувати, що сформульовані наукові положення мають значну наукову новизну, глибоко та цілісно обґрунтовані та повною мірою відображені в опублікованих працях. Заслуговує на увагу висновок автора про те, що «у сучасних біоетичних дослідженнях та практиці їх реалізації простежуються два протилежних світоглядних напрями: етичного абсолютизму в християнській філософії та етичного релятивізму в утилітаризмі й прагматизмі». Логіка розвитку християнської етики базується на «сприйнятті особистості як нероздільної єдності тілесного і духовного». Такий підхід зумовлює виділення категорії гідності та свободи людини в основу розбудови ключових засад християнського розуміння біоетики. Відтак, автор слушно доходить висновку про те, що в результаті такого підходу «формується теоантропоцентричний світогляд, у центрі якого – діалогічні відносини Бога і людини». Безумовно, автору вдалось виділити характерну рису сучасного новітнього розуміння співвідношення Бога та людини, яке має важливе значення для розкриття основних положень християнської біоетики.

В одержаних результатах наукового дослідження хотілося б виділити твердження Лапутько Анни Валеріївни про наявність оптимістичної та песимістичної антропологій та зауваження на тому, що в сучасному світі, через розвиток ідей гуманізму, як в царині філософії, так і в християнстві людина все більшою мірою утверджується як рівноправний учасник її діалогу з Богом, що зумовлює «динамічний діалогічний характер сучасної християнської антропології».

Заслуговує на увагу цілісний підхід автора до розкриття феномену християнської біоетики. Опрацювання значного масиву джерел традиційних гілок християнства, дозволило автору дійти слушного висновку про те, що найбільшою мірою християнська біоетика розвивається Католицькою церквою. Підставами для цього є як домінування мови персоналістичного неотомізму в сучасному католицькому богослов'ї, так і суттєвим розвитком антропології в католицькій теології ХХ століття в цілому.

Значним здобутком автора є аналіз документів Другого Ватиканського собору, в яких «цінність людського життя є тим виміром, який виходить поза межі конфесійності у простір універсального гуманізму». Важливим для християнської етики, але, водночас, суперечливим для сучасного секулярного світу є акцент в католицькому соціальному вченні на класичному уявленні про права людини, але і розширення їх на ще ненароджених. Відтак, в контексті християнської біоетики здійснюється боротьба із «культурою антисолідарності», в якій визнається за можливе «вбивство деяких особистостей на різних стадіях їх розвитку з різних причин».

Зауважимо на тому, що здійснений автором всебічний аналіз енцикліки «Fratelli tutti» папи Франциска розкрив сучасне бачення Католицькою церквою стану людського суспільства як споживацького, в якому відбувається «перетворення особистості в індивіда, тенденції уніфікації, пов'язані з глобалізацією». Водночас, пропонується вихід із подібного стану через «радикальне прийняття етичного положення про гідність особистості як фундаменту для соціального порядку і правового устрою». Автор показує, що в межах соціальної доктрини Католицької церкви, її типу розвитку християнської біоетики пропонується розбудова «нового соціального устрою, який би засновувався на етичних принципах соціального вчення та сучасної християнської теології, був би значним проявом солідаризму у всіх сферах соціального життя».

Вагоме місце в дослідженні займає четвертий розділ дисертації «Оновлення християнської антропології та біоетики на початку XXI століття». В ньому розкривається поруч із ключовими тенденціями Католицького богослов'я і сучасне православне бачення проблеми, особливо в контексті документів Всеправославного собору 2016 року та Вселенської патріархії 2020 року. Автор слушно доходить висновку про те, що «в питаннях біоетики загострюється споконвічна християнська проблема свободи волі людини та узгодження її волі з волею Бога, вибір між людською незалежністю у праві на ствердження власного життя за власними правилами та уподобаннями та необхідністю узгодження власного вибору із правилами, прописаними іншою Істиною. В

суспільному контексті акцент здійснюється на свободі людини реалізовувати її життя у спосіб властивий її уподобанням, оскільки її свобода та її унікальність є її найсуттєвішим правом».

Дисертація викликає у нас кілька зауважень з метою віднайдення шляхів подальшого розвитку авторської думки.

1.Сьогодні значної популярності набуває трансгуманізм у його різних інтерпретаціях, і у трансгуманізму все більше нових ідей для біоетики. Наскільки християнська антропологія та християнська біоетика сьогодні можуть бути конкурентними з різними версіями трансгуманізму, з біоетичними ідеями трансгуманізму?

2.Активний розвиток біоетики не зупиняється. Зокрема, сучасна пандемія не просто сприяє християнській офіційній легітимізації ряду рішень, які були ризикованими раніше, а й певному розриву між біоетичними нормами та антропологічними засадами. Звичайно, все це пов'язано з новим бачення головного положення антропології про гідність людини, але при цьому багато з другорядних положень антропології, що були дуже важливими висновками з цього бачення гідності та святості особи, відступає на другий план. Як можна трактувати такі процеси та якою може бути подальше доля християнської біоетики у найближчій перспективі.

3.Сучасна теологія у її постметафізичних та постмодерних формах ще не вповні змінила біоетику, хоча змінила цілком богословську антропологію. Чому не всі ідеї богословської антропології знаходять відображення у біоетиці, а лише деякі, що їх застосовує у соціальній етиці вчительство Церкви?

Висловлені зауваження носять характер рекомендаційних побажань для майбутньої плідної наукової творчості дисертанта й не знижують науково-практичну цінність представленої дисертації. Дисертація здійснює значний внесок у сучасне українське релігієзнавство та богослов'я, її основні положення можуть використовуватися в подальших дослідженнях соціальних християнських доктрин. Матеріали та висновки дисертації будуть корисними у процесі викладання релігієзнавчих та інших гуманітарних дисциплін, органами

влади, експертами, що займаються релігійними процесами, засобами масової інформації, представниками релігійних організацій. Слід зазначити, що наведені результати дослідження вдало проясняють та конкретизують теоретичні положення дисертації, а також демонструють її практичну значущість.

Дисертаційне дослідження пройшло відповідну апробацію, його результати опубліковані в більш ніж достатній кількості статей у наукових фахових виданнях і є внеском у сферу релігієзнавчих студій. Автореферат належним чином відображає основні положення дисертації.

Дисертація Лапутько Анни Валеріївни «Антропологічні основи християнської біоетики» є завершеним науково-дослідницьким, методологічно і теоретично обґрунтованим, виконаним на належному фаховому рівні самостійним науковим дослідженням та відповідає вимогам п. 10, п. 12, п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016), і «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим Наказом МОН України № 40 від 12.01.2017., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.11 - релігієзнавство.

Офіційний опонент:

доктор філософських наук, доцент,
Завідувач кафедри філософії
та соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії статистики,
обліку та аудиту

Т. В. Гаврилюк

